

Rodne različitosti: Prepoznaj transfobiju

Meni baš izgledaš
kao normalna žena.

Žena je žena
samo ako može
da rodi.

Ti nikad nećeš
bit pravi muškarac.

Ne može tako,
MORAŠ da budeš
ili muško ili žensko

Kad si odlučila da
budeš muško?

Neformalna trans aktivistička grupa “Transovci” je grupa koja okuplja trans i rodno varijantne osobe sa ciljem promocije i unapređenja ljudskih prava trans, inter i rodno varijantnih osoba. Grupa “Transovci” je osnovana u **februaru 2016. godine**, nakon dužeg vremena okupljanja i građenja kapaciteta osoba unutar *LGBTIQ Asocijacije “Queer Montenegro”* koja pruža organizacionu podršku i građenje kapaciteta grupi. Prvo javno djelovanje grupe “Transovci” bilo je objavljeno kroz uličnu akciju “**Prođimo ispod duge zajedno**” povodom **Međunarodnog dana vidljivosti trans osoba**. Nakon ove, uslijedile su i druge javne akcije podizanja vidljivosti i svijesti o trans, inter i rodno varijantnim osobama, kao što je akcija “**Slavimo svoje različitosti**” kojom su obilježeni **Međunarodni dan depatologizacije trans identiteta** i **Međunarodni dan svijesti o interpolnim osobama**.

Kroz svoje djelovanje “Transovci” sprovode različite aktivnosti u cilju osnaživanja trans, inter i rodno varijantne zajednice, razvijanja raznog kulturno-umjetničkog sadržaja, podizanja svijesti o trans, inter i rodno varijantnim temama, edukacije javnosti i institucija, kao i podizanja kapaciteta same trans, inter i rodno varijantne zajednice za aktivizam na individualnom i grupnom nivou.

U okviru aktivističke grupe “Transovci” održava se grupa samopodržke za trans, inter i rodno varijantne osobe **svakog drugog četvrtka** u mjesecu u 17:30h, kao i individualne konsultacije vršnjačke podrške **svake srijede** u terminu 15:00 - 17:00.

“Transovci” takođe pružaju mogućnost besplatnog pravnog i psihološkog savjetovanja za trans, inter i rodno varijantne osobe.

Kontakt:

Koordinator: Jovan Džoli Ulićević
E-mail: trans@queermontenegro.org
Tel: +382 67 135 205

Nakon što trans osoba učini „*coming out*“, može se suočiti sa diskriminacijom, nasiljem, ili propitivanjem svog rodnog identiteta od osoba u okolini, često čak i od članova_ica porodice, sredine koja bi trebala da predstavlja siguran prostor za sve nas. Polazeći od činjenice da društvo prvenstveno procjenjuje osobe na osnovu fizičkog izgleda, lako je shvatiti sa čime se suočavaju trans i rodno varijantne osobe koje svojim rodnim izražavanjem odstupaju od ili nadilaze rodne norme koje su duboko ukorijenjene u društvu koje i dalje odiše striktnim podjelama rodnih uloga na muške i ženske. Korijen predrasuda prema trans osobama uvijek leži u ustaljenom, neadekvatnom mišljenju da postoje samo dva rodna identiteta: muški i ženski, kao i da se ogleđaju kroz tjelesne karakteristike koje se odnose na pol.

ŠTA JE TRANSFOBIJA?

Transfobija je termin koji se koristi kako bi se opisale predrasude i diskriminacija prema osobama koje nadilaze ili narušavaju rodne uloge, pravila ili stereotype.

KAKO SE ISPOLJAVA TRANSFOBILJA?

Transfobija se može manifestovati u osjećaju straha, mržnje, gađenja i/ili diskriminirajućeg ponašanja prema osobama čiji rodni identitet i/ili rodno izražavanje nije u podudarnosti sa polom pripisanom pri rođenju.

Negativne reakcije prema trans osobama mogu biti različite, od izbjegavanja kontakta sa tom osobom, negiranja njenog rodno identiteta, pa do omalovažavanja, vrijeđanja i psihičkog i fizičkog nasilja. Insistiranje na polu pripisanom na rođenju, kao nečemu stvarnijem od rodno identiteta trans osoba, često se ogleda i u odbijanju korišćenja zamjenica koje osoba koristi za sebe. Nerijetko, trans osobe doživljavaju propitivanje njihovog rodno identiteta od strane osoba u njihovoj okolini, nalazeći se konstantno u situaciji da moraju da objašnjavaju ili dokazuju svoj rodni identitet.

Društvo u kojem rodna različitost nailazi da neprihvatanje i oštro osuđivanje, vrši izuzetan pritisak na trans osobe da se uklope u rodne norme, te šalje jasnu poruku da u društvu nema mjesta za različitost.

Prijeteća poruka obaveznog uklapanja u rodne norme, naročito pritisak vrši na trans osobe koje ne žele ili ne mogu da prođu kroz proces tranzicije, ili ga prolaze u onoj mjeri koju smatraju adekvatnom u odnosu na svoje želje i potrebe. Trans osobe koje ne prolaze genitalnu operaciju su često na udaru raznih komentara i doživljavaju dodatno propitivanje svog rodno identiteta od strane društva, u kojem bivaju smatrane „neodlučnim“ i/ili „bolesnim“.

Društvo još uvijek kažnjava svaki vid rodne različitosti, pa je život trans i rodno varijantnih osoba u mnogim aspektima otežan, počevši od odbacivanja u porodici i okolini, poteškoća pri zapošljavanju i obrazovanju, uskraćivanja mogućnosti stanovanja, diskriminacije pri pristupu javnim uslugama, kao što su zdravstvene, otežan prelaz granice usljed nepodudarnosti između oznake pola u dokumentima i ličnog izgleda, prinudno autovanje u svakoj situaciji koja zahtijeva davanje ličnih dokumenata na uvid itd.

KAKO TO MISLIŠ
"NE DEFINIŠES SE" ?!

PREPOZNAJ TRANSFOBIJU

Transfobija može imati mnoge oblike, zato je važno da je prepoznamo! Transfobija ne podrazumijeva samo odbacivanje trans osoba zbog svog rodnoeg identiteta ili nasilje prema trans osobama, već može obuhvatati i „dobronamjerne“ komentare i „šale“, koji dovode u pitanje rodni identitet i/ili izražavanje trans osobe, a samim tim utiču na dodatno odbacivanje i već postojeću stigmatizaciju trans osoba.

Evo nekih primjera:

VRJEDNOVANJE NEČIJEG RODNOG IDENTITETA I FIZIČKOG IZGLEDA

Jesi li ti muško ili žensko?/Pa šta si ti?

Nisi još žena/muškarac dok se ne operišes.

Neću da ti se obraćam u muškom/ženskom rodu dok ne promijeniš pol.

Često mnogi_e od nas imaju naviku da procjenjuju tuđi rodni identitet na osnovu fizičkog izgleda i/ili rodnoeg izražavanja. Važno je znati da nečiji rodni identitet ne zavisi od njihovog izgleda i/ili rodnoeg izražavanja, kao ni tjelesnih karakteristika koje imaju ili ne moraju imati veze sa karakteristikama pola pripisanog na rođenju.

Ukoliko niste sigurni kako se neka osoba identifikuje, možete je pitati: „Da li možeš da mi kažeš kako se identifikuješ i koje zamjenice da koristim u obraćanju?“, te poštuju odgovor te osobe, ili odbijanje odgovora na dato pitanje.

Zar ne možeš da budeš samo normalan momak/normalna djevojka?

Ovo pitanje polazi od pretpostavke da biti trans nije normalno, odnosno da je bolesno. Transrodnost nije poremećaj, već predstavlja skup rodnoeg identiteta koji su prirodno zastupljeni kod ljudske vrste. Takođe, biti trans nije želja ili hir, pa se postavlja pitanje šta znači uopšte normalan momak/djevojka?

Izgledaš kao pravi muškarac/prava žena, nikad ne bih rekao_la da si trans!

Ova izjava se često percipira kao kompliment, što ukazuje na to da je pohvalno izgledati cisrodno, a neuspjeh izgledati transrodno. Izgled svake osobe je unikatan, te ne postoji ispravan način fizičkog izgleda i/ili rodnoeg izražavanja. Svaka osoba je osoba za sebe, pa je procjenjivanje izgleda osobe u odnosu na rodne norme uvredljivo, te šalje jasnu sliku da je prihvatljivo imatisamo onaj izgled koji je u skladu sa rodnoim identitetom i rodnoim normama.

Izgledaš baš kao trandža!

„Trandža“ je izuzetno uvredljiva riječ koja se koristi isključivo radi omalovažavanja trans osoba. Ovu riječ koriste neke trans osobe za sebe u cilju preuzimanja uvredljive riječi u svoje ruke, čime joj se oduzima uvredljivost, i kao takvu je u redu da je koriste isključivo za sebe, nikako za druge.

Je li trauma učinila da se identifikuješ sa pogrešnim polom?

Pitanje ovako postavljeno jasno ukazuje na patologizaciju trans identiteta i pretpostavku da je neko traumatično iskustvo uticalo na to da osoba „zamijeni uloge“ i da postoji „pogrešan pol“ za osobu. Rodni identitet je individualni unutrašnji osjećaj svih nas koji nema veze sa našim tjelesnim karakteristikama, te se razvija nezavisno od njih.

Izgledaš baš ženstveno/muževno!

„Ženstveno“ i „muževno“ su pridjevi koji su karakteristični za kategorije rodni normi i binarnu podjelu na muške i ženske stereotipe: izgleda, uloga, ponašanja itd. Svaka osoba ima izgled i ponašanje karakteristično za sebe, te u skladu s tim trebamo poštovati individualnost

osobe, umjesto da pokušavamo da okarakterišemo njen izgled i ponašanje u skladu sa rodni normama. Ovo je jako važno uzevši u obzir da su rodne kutije izvor transfobije u svim svojim oblicima.

SEKSUALNOST I RODNI IDENTITET

Zašto samo ne budeš lezbejka ako voliš žene,
umjesto što želiš da budeš muškarac?

Zašto nisi ostao žena
ako i dalje voliš muškarce?

Možda si samo buč lezbejka/
feminizirani gej muškarac?

Želiš li da budeš žena
da bi lakše bio sa muškarcima?
Želiš li da budeš muškarac da bi
lakše izlazila sa ženama?

Često mnoge osobe miješaju seksualnost, seksualnu orijentaciju i rodni identitet, te smatraju da se seksualnost formira u skladu sa polom osobe. Ovo mišljenje je potpuno pogrešno, pa je važno znati da seksualna orijentacija i rodni identitet nemaju nikakve veze jedno s drugim, te da trans osobe mogu biti heteroseksualne, gej, biseksualne, panseksualne, aseksualne itd, kao i da svoju seksualnu orijentaciju uglavnom definišu u odnosu na svoj rodni identitet.

Npr. trans žena koja voli žene se identifikuje kao lezbejka, ili ako voli muškarce, kao strejt, biseksualna ako voli oboje, itd. Ova pitanja su uvijek praćena korištenjem zamjenica u neodgovarajućem rodu, što pojačava nepoštujući ton prema trans osobi.

ZADIRANJE U PRIVATNOST

Jesi li se operisao_la?

Šta sad imaš među nogama?

Da li koristiš svoj „alat“ tokom seksa?

Kako sad imaš seks?

Ono što je često najzanimljivije kod trans osoba jesu njihove genitalije, pa se samim tim trans osobe mistifikuju, te stavljaju u poziciju nečeg skrivenog, enigmatičnog, devijantnog. Ono što trans osobe uvijek bivaju pitane jesu pitanja o fazi njihove tranzicije, kako im tijelo izgleda, kao i kako to tijelo funkcionise u seksualnim odnosima. Prije nego postavite pitanja koja se tiču genitalija trans osoba i njihovog seksualnog života, zapitajte se, da li bi isto pitali_e osobu koja nije trans. Ako je to nešto što vas se ne tiče kada su u pitanju cisrodne osobe, nema razloga za ovim pitanjima ni kada razgovarate sa trans osobama, osim ukoliko vam nisu jasno stavile do znanja da su ova pitanja u redu.

Svidiš mi se,
mogli bismo...

Prvo mi moraš
objasniti kako?

Ukoliko planirate da imate intiman odnos sa osobom koja je trans, te vas ove informacije zanimaju iz tih razloga, budite otvoreni i poštujući, pitajte osobu šta joj je u redu, a šta nije, šta voli kod svog tijela, a šta ne, kako biste ostvarili_e iskrenu, poštujuću i otvorenu komunikaciju u odnosu koja vodi intimnom odnosu koji je zadovoljavajući za oboje.

PROŠLOST

Dok si bio žena/dok si bila muškarac...

Komentari koji dijele život trans osoba na prije i poslije tranzicije i/ili coming out-a, utemeljeni su na pretpostavci da trans osobe žive život onog pola pripisanog im na rođenju do trenutka prolaska kroz tranziciju ili bar odlučivanja na ulazak u istu. Identitet trans osoba je često poznat osobama i prije samog autovanja, te većina trans osoba ne smatra da autentično živi život pola pripisanog im na rođenju.

Živjeti kao žena, muškarac, ili nešto drugo ima isključivo veze sa unutrašnjim osjećajem, a ne sa polom i/ili društvenom percepcijom istog. Stoga, ukoliko govorite o prošlosti, pravilnije je reći: „Prije nego si se autovao_la...“.

Kako ti je pravo ime?

Ovo pitanje ukazuje na pretpostavku da je izabrano ime trans osoba lažno ime, te da je jedino pravo ime ono zapisano u dokumentima. Za ime u dokumentima ne treba pitati trans osobu, jer je svrha ovog pitanja isključivo zadovoljavanje znatiželje, te u privatnost osobe ne treba zadirati, ukoliko osoba sama ne podijeli ovu informaciju.

S obzirom da si nekad bila muškarac, jasno ti je šta su muške privilegije.

Vrlo čest komentar, koji obično polazi od stanovišta da su trans žene imale privilegovanu poziciju dok su bile percipirane kao muškarci. Nažalost, realnost velikog broja trans žena je strah, diskriminacija, nasilje, te o privilegovaniosti ne možemo govoriti ni u kojem slučaju.

Jesi li srećna sad kao muško?

„DOBRONAMJERNI“ KOMENTARI

Ti si zapravo najbolje od oba svijeta!

Ovaj komentar koji se percipira obično kao upućivanje komplimenta, polazi od pretpostavke da su trans osobe negdje između „muškog“ i „ženskog svijeta“, te da nose najbolje iz ove dvije kategorije. Trans osobe mogu imati različite rodne identitete, te jasno ukazuju na nepostojanje samo 2 svijeta ili 2 kategorije. Svaka osoba je jedinstvena sama po sebi.

Da li si u pravom kupatilu?

Pitanje „pravog“ kupatila je goruće pitanje u cijelom svijetu kada se radi o trans osobama. Iz nekog razloga se smatra narušavanjem privatnosti cisrodnih osoba ukoliko trans osoba uđe u kupatilo koje ne odgovara polu pripisanom joj na rođenju. Rješenje ovog problema bila bi univerzalna kupatila, bez oznaka roda, a do tada, pustite trans osobe da koriste kupatilo koje žele, na kraju krajeva, tamo svi obavljamo jednake fiziološke potrebe. :)

Jesam, srećan sam.

Sigurno ti je jako teško da nađeš partnera_ku, kojem_joj nisi fetiš.

Pretpostavljanje da trans osobe ne mogu da nađu partnera_ku koja želi intiman odnos sa njima, koji nije fetišizirajući, šalje direktnu poruku da nisu vrijedne ljubavi zbog svog trans identiteta. Trans osobe su osobe, kao i sve druge, jednake po nekim karakteristikama, različite po drugim, koje između ostalog obuhvataju trans identitete i tijela, te su vrijedne ljubavi kao i svi_e ostali_e.

Razumijem da si muškarac/žena zarobljen_a u pogrešnom tijelu.

Tijela trans osoba nisu pogrešna tijela, već naša tijela. Tijela u kojima živimo, u kojima smo rođene_i, su naša tijela. Ona ne pripadaju nekim drugim osobama, nisu ukradena, pozajmljena, greškom "uzeta" od drugih. Neke trans osobe imaju želju da svoja tijela promijene na neki način kako bi ona bila u skladu sa njihovim rodnim identitetom, ali su to i dalje njihova tijela a ne tuđa.

Izvini, greška je...

I priroda pravi greške, jasno je da ćeš da je ispraviš.

Trans osobe nisu greške, kao nijedna druga osoba. Naš identitet, kao i naša tijela nisu greška prirode. Transrodnost je prirodna varijacija rodnog identiteta ljudske vrste, te tranzicijom ne ispravljamo nikakvu grešku, već samo prilagođavamo tijelo svom osjećaju.

TRANSFOBILJA JE ZASTUPLJENA I U SAMOJ TRANS ZAJEDNICI

Ti nisi prava trans osoba jer ne želiš da potpuno promijeniš pol.

Kad postaneš muško/žensko...

Ja sam trans osoba jer želim cijelu tranziciju, za razliku od drugih koji ne žele.

Ne želim da me miješaju sa drag queens-icama i krosdreserima, to su muškarci koji se samo oblače kao žene.

Sad kad si promijenio_la pol, nisi više trans.

Transfobija često zna biti jako izražena u samoj trans zajednici, naročito među njenim binarnim i članovima_cama koji_e su završili operativne zahvate. Važno je znati da ne postoji ispravan

način za biti trans, te da naši identiteti nemaju nikakve veze sa našom željom za tranzicijom ili prolaskom kroz istu. Svako ima pravo da se identifikuje ili ne identifikuje kao trans, zavisno od svog osjećaja, dok god uz to poštuje pravo osobe na samoodređenje, odnosno ne dozvoljava sebi da određuje identitet druge osobe. Svi imamo svoj jedinstveni životni put, koji ima veze samo sa našim ličnim osjećajem, te tuđi identiteti i tijela ne smiju biti predmet rasprave.

ZAŠTO MORAMO OZBILJNO SHVATITI TRANSFOBIJU?

Trans osobe u društvu često nailaze na ismijavanje, uvredljive komentare, propitivanje svog izgleda i vrjednovanje rodnog identiteta, ali i fizičko nasilje, koje nekad završava i smrću.

Prema podacima **Trans Murder Monitoring projekta** koji je sproveden od strane **TGEU** (Transgender Europe), u periodu od 2008 do 2014 godine, registrovano je 1612 ubistava trans i rodno varijantnih osoba širom svijeta, od čega 90 u Evropi. **Transgender EuroStudy** (2008) daje podatke da je 79% trans osoba doživjelo neku vrstu maltretiranja u javnosti, od transfobičnih komentara, do seksualnog i fizičkog nasilja.

Na web stranici **Transgender Day of Remembrance** (www.transgenderdor.org) mogu se naći podaci o ubijenim transrodnim osobama širom svijeta. U svom saopštenju za javnost povodom **TDoR 2016**, **TGEU** daje podatak da je samo u 2016 godini ubijeno 295 trans i rodno varijantnih osoba širom svijeta. Često, u ovim slučajevima, upotrijebljeni oblik nasilja je upravo seksualno nasilje, ovo iz razloga jer osoba biva napadnuta na osnovu percipiranog roda, sa željom da se napadne seksualnost na najdirektniji način. Žrtve ovakvih napada su u najvećem broju slučajeva trans žene, koje su najoštrije kažnjene za „nedozvoljeno ulazanje u prostor koji im ne pripada“.

Nasilje uvijek nosi sa sobom ogromne psihofizičke posljedice, što je u slučajevima trans osoba često intenzivirano upravo zbog poteškoća sa kojima se susrijeću u svakodnevnom životu. Osobe se u većini slučajeva nose s depresijom, anksioznošću, strahovima, osjećajem bijesa i ljutnje. Bez obzira da li su osobe prijavile nasilje ili ne, vrlo je važno da ovo iskustvo podijele s osobama u koje imaju povjerenja i koje će im pružiti podršku.

Proći će te taj trip da si muško...

Kao što možeš vidjeti, transfobija ima mnoge oblike i pogađa osobe na više načina, čak i onda kada nemamo zlu namjeru. Zato prepoznaj transfobiju, kako bi pružio_la podršku trans i rodno varijantnim osobama na najbolji mogući način i postao_la najbolji_a saveznik_ca!

Ja ne znam,
mene je to
bolešt...

AJDE BATALI,
CASTI TI,
NE MOGU JE
SLUŠAT VIŠE!

NEFORMALNA TRANS AKTIVISTIČKA GRUPA "TRANSOVCI"

queer
montenegro
montenegrin LGBTIQ association

queer
montenegro
crnogorska LGBTIQ asocijacija

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the Author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.